

Suriye’de Bir İsrail-İran Savaşı Yaşanır mı?

Yedi yılın geride kaldığı Suriye iç savaşında bugün gelinen noktada ülkenin birkaç parçaya bölünmüş olduğu görülüyor. Yerel aktörlerin sahadaki etkisini büyük ölçüde yitirdiği, bölgesel aktörlerin de oldukça yıprandığı bu süreçte, ABD ve Rusya gibi küresel aktörler savaşın gidişatını belirler bir konuma yükseldi. İç savaş sebebiyle ülke üç ana parçaya ayrılırken söz konusu bu parçaların kendi içlerinde birbirinden kopuk olması ve coğrafi bir birlikteliğin sağlanamaması da sürecin ilerleyişinde çeşitli sıkıntılar yaşanmasına sebebiyet veriyor. Suriye’yi jeolojik olarak ikiye bölen Fırat Nehri hâlihazırda ülkeyi adeta siyasal olarak da bölmüş durumda. Bölgede 2015 yılından itibaren Rusya ile ABD arasında zımnî bir anlaşmanın olduğu, buna göre Suriye hava sahasının Fırat’ın doğusunda ABD’nin, batısında da Rusya’nın kontrolünde bulunduğu görülüyor.

Suriye’nin enerji, tarım ve yer altı zenginliklerinin büyük ölçüde ABD desteğindeki PYD/PKK’nın hâkim olduğu Fırat’ın doğusunda kalması sebebiyle bölgeye yönelik saldırılarını arttıran Suriye rejim güçleri, sürekli olarak ABD’nin karşı saldırıları ile engelleniyor. Fırat’ın doğusunda hâkim güç olan ABD ve karasal müttefiki PYD’nin iş birliğinin önümüzdeki dönemde nasıl bir sürece evrileceği ise ABD’nin bölgedeki hesaplarına bağlı olduğu kadar Suudi Arabistan gibi bölgesel güçlerin politikalarına göre de şekillenecek görünüyor.

Kuzey cephesinde Rusya ve Türkiye mutabakatı çerçevesinde yürürlükte olan barış denemelerine karşın güney cephesinde İsrail’in artan askerî operasyonları, Suriye’nin geleceği ve nihai şekillenmesi ile ilgili fikir verici mahiyette.

Söz konusu bu topraklarda Halep ve Doğu Guta’da olduğu gibi bir oldubitti ile rejim güçlerinin hâkim olması, İsrail açısından kabul edilebilecek bir durum değil. Zira İsrail, öteden beri Suriye’ye ait bu topraklarda çok daha etkin ve belirleyici bir konumunda olmak istiyor.

Suriye’nin İsrail sınırında, muhaliflerin hâkim olduğu bölgelerde yaşanan son gelişmeler dikkat çekiyor. İsrail uçağının düşürülmesi, Suriye’deki İranlı askerlerin bulunduğu üslerin peş peşe bombalanması, kimyasal silahların kullanımının gündeme gelmesi ve art arda yaşanan pek çok gelişme, güney cephesinin statüsü ile ilgili olduğu kadar Suriye’nin geleceği ile de ilgili görünüyor.

İsrail nisan ve mayıs aylarında Suriye topraklarında çeşitli saldırılar gerçekleştirdi. Suriye’nin güneyinde düzenlediği hava saldırılarında Suriye rejiminin önemli bazı askerî tesisleri yanında Suriye’de konuşlu İran askerleri ve İran’a bağlı Hizbullah ve Fatimiyun gibi milis güçlerinin mevzilerini hedef aldı. Oysa ki İsrail Suriye’deki savaşı neredeyse beş yıl boyunca sessiz bir şekilde izlemişti. Son dönemde sahaya müdahil olması, kendisini de yakından ilgilendiren güney bölgelerinin nihai statüsü ile alakalı kararlarda etkin olmak istemesinden kaynaklanıyor.

İsrail Suriye’nin güneyini kendisi için stratejik bir alan olarak görüyor. Bilhassa Golan Tepeleri Suriye ile İsrail arasında tarihî bir ihtilafın konusu. 1974 yılında yapılan anlaşma, bölgedeki çatışmaların bitirilmesi için burada konuşlanacak Suriye asker ve polislerinin hafif silahlarla donatılmasını öngörüyordu. Su gibi ekonomik ve stratejik unsurların yanında Golan Tepeleri’nin aidiyeti ve olası füze saldırılarından korunma adına Deraa ve Kuneytira bölgeleri üzerinde söz sahibi olmak, İsrail için öncelikli meseleler arasında. Söz konusu anlaşmanın uygulanmasına dönülmesinin ne kadar mümkün olduğunu ise zaman gösterecek ancak İsrail’in baskılarının temelinde Golan ile bağlantılı olduğu görülüyor.

Diplomatik çabaların sahadaki gelişmelere bağlı olarak işlev kazandığı bir ortamda, Suriye’nin nihai statüsünde İsrail’in memnun kalacağı bir senaryo üzerinde çalışıldığı anlaşılıyor. Bu noktada güney bölgelerinde etkili olan Rusya ve Ürdün’ün de mutabakatı çerçevesinde, İsrail’in işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri’nin hukuki statüsü ile ilgili düzenleme yapılması şartıyla Rusya destekli Esed rejiminin sahadaki egemenliğine rıza gösterileceği tahmininde bulunmak zor değil.

Bu çerçevede, Suriye’de sahanın etkili aktörlerinden Rusya’nın rolünün dikkatlice izlenmesi gerekiyor. Zira hem İsrail’le anlaşmış olması hem de Suriye’de rejime olan desteği, Rusya’nın karşı kutuplardaki tüm taraflarla kendi politikaları çerçevesinde nasıl iş birlikleri kurabildiğini göstermesi bakımından da oldukça

ilginç. Benzer şekilde kuzey bölgelerinde de Türkiye ile bir mutabakat çerçevesinde hareket etmesi, bu bağlamda Astana ile başlayıp Soçi ve İstanbul zirveleri ile devam eden çalışması, buna karşın Suriye'nin kimi bölgelerinde PKK'nın kolu PYD ile zımnî iş birliği içinde olması; yine güneyde İsrail ve Ürdün'le sağladığı iş birliği ve hava sahasını ABD ile paylaşması, modern dönem Rusya tarihinin dış operasyonlar bakımından önemli bir örneğini teşkil ediyor. Bu politikaları dahilinde İran'la geliştirdiği yakın ilişkiyi de aynı şekilde başarıyla yürütüyor. Daha çok küresel bir güç olan ve 20. yüzyıl ABD'sini hatırlatan Rusya'nın bu yaklaşımı, dış politikadaki zihniyet değişiminin önemli bir tezahürünü temsil ediyor. Hasılı Moskova'nın Suriye üzerindeki askerî ve siyasi başarısını bütün taraflara kendi kontrolünde pay vermek suretiyle hesaplanabilir bir zaferle taçlandırmaya çalıştığı görülüyor. Bu da Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki dönem Rusya'sı için önemli bir başarıyı ifade ediyor.

Bu konjonktürde Suudi Arabistan'ın teşviki ve desteği ile Suriye'de bir İran-İsrail sıcak çatışması beklemenin pek de gerçekçi olmadığı görülüyor. Zira Rusya'nın etkin diplomatik çabaları ve sahadaki hâkimiyeti, İran-İsrail çatışması gibi bölgesel anlamda her iki aktöre de yaramayacak bir savaş olasılığını ortadan kaldırıyor. Özellikle Suriye savaşının artık daha fazla uzamasını istemeyen Rusya, buradaki tarafların anlaşmazlıkları konusunda önemli bir güvence veriyor. Ancak bütün bunların yanı sıra mevcut konjonktürde İsrail'in Suriye'de konuşlanmış İran'a bağlı silahlı milislere karşı hava saldırıları düzenlemeye devam etmesi de sürpriz görünmüyor.

İsrail'in son saldırılarının ardındaki asıl hedefin Golan Tepeleri, bölgedeki su kaynakları ve diğer stratejik noktalarla ilgili pazarlıklarda elini güçlendirmek olduğu anlaşılıyor. Bu arada Rusya'nın bölgedeki sorunu kendi çıkarlarına uygun olarak diplomatik kanallarla ve bir anlaşma çerçevesinde çözme arzusu da güneyde olası bir İran-İsrail veya Rejim-İsrail savaşı ihtimalini ortadan kaldırıyor.